Transcriptie

00:00:02 Jan Jaap Hubeek

Welkom bij de podcast van het programma Onderwijskansen in het basisonderwijs. Dit programma is er voor schoolbestuurders, schoolleiders, intern begeleiders en leerkrachten en biedt hun kennis uit onderzoek om onderwijsachterstanden aan te pakken. In deze podcast serie hoor je daarom onderwijsprofessionals aan het woord over hoe zij op school en in de klas meer kansen creëren met onderzoek als inspiratiebron.

Mijn naam is Jan Jaap Hubeek en in deze aflevering ga ik in gesprek met Eddie Denessen, Carola Peters en Hetty Grotendorst over de relatie tussen ouderbetrokkenheid en onderwijskansen.

Welkom in de podcast. We gaan het hebben over ouderbetrokkenheid, maar we zitten met zijn vieren aan tafel. Ik vind het fijn om even een voorstelrondje te doen, want de luisteraar kan ons niet zien maar wel horen. Carola, zou jij jezelf kunnen voorstellen?

00:00:52 Carola Peters

Ja, Carola Peters, directeur van het mozaïek in Arnhem, basisschool met 600 kinderen staan in een wijk Malburgen Immerloo. Een wijk waar veel kinderen wonen en op school zitten met een lage SES-score.

00:01:07 Jan Jaap Hubeek

Waarvoor staan jullie als school?

00:01:08 Carola Peters

Waar wij als school voor staan, is dat we echt de focus op het leren hebben. Zowel bij leerkrachten als bij leerlingen, en met name omdat wij vinden dat kinderen in potentie ontzettend veel in zich hebben. De plek waar je geboren bent, zou niet van invloed mogen zijn op wat je uiteindelijk op school kan laten zien en wij geloven er heilig in dat wij dat eruit kunnen halen wat erin zit bij deze kinderen en dat is waar we als school erg voor gaan.

00:01:33 Jan Jaap Hubeek

Hetty, zou jij jezelf kunnen voorstellen.

00:01:35 Hetty Grotendorst

Ik ben Hetty Grotendorst. Ik ben een ervaren leerkracht, mag ik inmiddels wel zeggen. Vooral in de onderbouw, jonge kinderen en ik heb in deze school ook verschillende

taken en functies, onder andere ouderbetrokkenheid, ouderbijeenkomsten organiseren. Ja, ik vind het een geweldig school om te werken.

00:01:54 Jan Jaap Hubeek

En kan je kort vertellen waarom je het een geweldige school vindt?

00:01:56 Hetty Grotendorst

Omdat de focus op leren zit ligt en daar kunnen wij ook verschil maken voor kinderen. Ik denk dat kennis en vaardigheid en de leerhouding van de kinderen echt van belang zijn om uit het leven te halen wat erin zit voor hun.

00:02:09 Jan Jaap Hubeek

Eddie, zou jij kunnen vertellen wie je bent en wat je doet?

00:02:12 Eddie Denessen

Ja, ik ben Eddie Denessen. Ik ben onderzoeker, onderwijswetenschapper heet het tegenwoordig aan de universiteiten van Nijmegen en Leiden en ik heb heel veel onderzoek gedaan naar ouderbetrokkenheid en ben heel actief ook in het, ja, het sparren met scholen en het nadenken over programma's rondom ouderbetrokkenheid.

00:02:30 Jan Jaap Hubeek

Kan jij vertellen, wat is ouderbetrokkenheid? Waar hebben we het over?

00:02:33 Eddie Denessen

Nou ouderbetrokkenheid is een heel breed concept. Het is een heel breed begrip en het heeft eigenlijk alles te maken met de relatie tussen school, ouders en de buurt, de omgeving van de school en overal waar ouders in beeld zijn, kun je het hebben over ouderbetrokkenheid. En dat kan thuis zijn, dat kan op straat zijn, dat kan op school zijn en ouderbetrokkenheid kun je zien, hè? Dat is gedrag wat ouders doen, maar het is ook heel veel houding. Dus wat ouders belangrijk vinden, maar ook de houding van de school, hè? Dus hoe kijkt de school aan tegen de rol van de ouders? Dus het is een heel divers concept met heel veel ins en outs.

00:03:07 Jan Jaap Hubeek

In de literatuur wordt er een onderscheid gemaakt tussen ouderbetrokkenheid en thuisbetrokkenheid.

00:03:11 Eddie Denessen

Je hebt drie vormen van ouderbetrokkenheid: je hebt ouderbetrokkenheid thuis, dat is die thuisbetrokkenheid. Je hebt ouderbetrokkenheid op school, dat noemen we vaak

ouderparticipatie en je hebt de communicatie tussen school en ouders. Dus die drie vormen van ouderbetrokkenheid die onderscheiden we vaak in de literatuur en die vormen samen het hele containerbegrip ouderbetrokkenheid. Dus thuisbetrokkenheid is dan wat ouders thuis doen, vaak buiten het blikveld van de school en de leerkrachten. Maar ouders zijn thuis ook actief als opvoeder en als docent/leerkracht en helpen daar ook mee aan de educatieve doelen die we met het onderwijs ook hebben.

00:03:47 Jan Jaap Hubeek

Carola, in algemene zin hoe belangrijk is ouderbetrokkenheid?

00:03:51 Carola Peters

Ja, heel belangrijk.

00:03:52 Jan Jaap Hubeek

Kan jij vertellen waarom?

00:03:54 Carola Peters

Nou, wij gaan vooral voor kansengelijkheid. Als je dan kijkt wat thuis daadwerkelijk bij kan dragen ook aan de ontwikkeling van kinderen door op een goede manier te stimuleren, te ondersteunen. Ja, dan heeft dat echt wel effecten, blijkt ook uit onderzoek. Dus in die zin vinden we het als school belangrijk om goed neer te zetten van hoe gaan we die ouderbetrokkenheid vormgeven? En met name ook de ja de thuisbetrokkenheid, zodat kinderen niet in twee totaal verschillende werelden leven en dat die werelden bij elkaar komen, dat die verbinding er is, zodat we samen, maar dan ook daadwerkelijk samen met de ouders, ja, die ontwikkeling van het kind goed in de steigers kunnen zetten.

00:04:33 Jan Jaap Hubeek

En hoe verzorg jij binnen jouw school ouderbetrokkenheid dan wel thuisbetrokkenheid?

00:04:37 Carola Peters

In de eerste plaats natuurlijk dat leerkrachten een goede mindset hebben, van wat willen wij nu met die ouders, hè? Want dit is onze visie op ouderbetrokkenheid? En hoe gaan we dat ook voor elkaar krijgen? En wat moeten we dan daadwerkelijk wel doen? Of wat moeten we daadwerkelijk niet doen? Bijvoorbeeld oordeelvrij naar ouders kijken, dat is het best iets waar je heel bewust met elkaar mee om moet gaan, want onbewust heb je allemaal je oordelen en dat mag ook, maar wat doe je daarmee? En hoe zet je dat weg? En het oordeel wat je hebt, wil je dat wel hebben? En hoe jij kijkt, is dat ook wel zo? Collega's komen toch met beelden binnen en dat is wel waar we het veel met elkaar over moeten hebben. Kloppen die beelden en hoe kan je ouders op een positieve

manier benaderen? En hoe kan je ook hoge verwachtingen van ouders hebben? Want, ja, je weet dat je als je hoge verwachtingen van elkaar hebt, ja, zet je mensen in hun kracht.

En ook ouders willen wij in hun kracht zetten, maar dan heb je wel die leerkrachten voor nodig van hoe kijken die en wat kunnen zij daarin doen? En dan moet je veel over hebben met elkaar.

00:05: 37 Jan Jaap Hubeek

Ja, Hetty, kan je daar antwoord op geven? Geef er invulling aan.

00:05:39 Hetty Grotendorst

Ja, nou, wat Corala zegt dat je gewoon respectvol met elkaar omgaat als ouders en leerkrachten, dan is het ook de cultuur in de school. Ik merk gewoon dat leerkrachten hier op deze school helemaal niet mopperen over ouders. Er wordt gewoon, ja, vriendelijk, respectvol en soms zelfs liefdevol, begripvol gesproken over ouders onderling. Dus als je die houding al in de school hebt, neem je dat ook van elkaar over en versterk je elkaar daar ook in, dus dat vind ik al een positieve grondhouding van de leerkracht zelf.

En als je als leerkracht samen met de ouders wil werken, ja, dan ben je ook nieuwsgierig. Hoe ziet die ouder, hoe kijkt die ouder daar tegenaan? Het moet een dialoog zijn, een heen-en-weergesprek en niet alleen maar de leerkracht gaat daar nou de ouder eens even vertellen hoe hij het moet doen. Maar hoe doe jij dat thuis? Wat doe ik hier? Leerkrachten of ouders vragen ook heel vaak, wat kan ik thuis doen? Nou, dan moet je wel met een passend antwoord komen waar die persoon ook wat aan heeft. Een ouder is geen leerkracht. Een ouder is een moeder, een vader en die gaan anders met kinderen om dan leerkrachten.

Ik heb nou dit schooljaar nog gesprekken gehad met ouders en die kwamen binnen en die, ik verstond ze niet eens, want er zat een tolk bij. Dus ik heb heel erg kunnen letten op non-verbale communicatie en die ouders leken een beetje boos en op een gegeven moment vroeg ik het ook gewoon: ‘Bent u boos?’ En toen zag ik ineens dat hele gezicht ontspannen. ‘Nee, ik ben niet boos’, en toen bleek het gewoon ongerust te zijn en later bleek er ook schaamte te zijn omdat er problematiek was. En, ja, dat ze toch zelf ook dachten: ‘Misschien heb ik te weinig gedaan voor mijn kind.’ En toen stonden we niet tegenover elkaar, maar schouder aan schouder en de volgende dag meteen merkten we verschil in de houding van het kind.

En toen dacht ik: ‘Ja, nu hebben we vertrouwen en blijkbaar is er thuis iets over gezegd of is er ook non-verbaal dat ouders hun kind anders naar school brengen of zo.’ En dat jongetje zat gewoon ontspannen in de klas de volgende dag.

00:07:39 Jan Jaap Hubeek

Eddie, Carola zegt het net hè? Als het gaat over kansengelijkheid of kansenongelijkheid of achterstanden zijn ouders belangrijke rol. Hoe kan het dat die ouderparticipatie zo belangrijk is? Waarom is het zo'n belangrijk onderdeel?

00:07:51 Eddie Denessen

De ouderparticipatie an sich is niet het belangrijkste. Het gaat echt wel om wat ouders thuis doen, dus als je kijkt naar de bepalende factoren voor de ontwikkeling van kinderen, dan is die thuissituatie heel erg belangrijk. Kinderen zitten heel veel tijd niet op school en leren daar ook heel erg veel. En als die sociale context meer of minder educatief, stimulerend of uitdagend is, dan nemen die kinderen nemen al die ervaringen mee de school in en daarmee begint kansenongelijkheid eigenlijk buiten de school en hebben de scholen dan de opdracht om, ja, te proberen om dan die kansen weer gelijk te maken. Maar als kinderen in die sociale context meer kansen al krijgen, dan is dat voor een school ook prettiger.

Die omgeving van de school is heel erg belangrijk en je ziet ook dat kinderen thuis heel veel verschillende dingen leren, hè? Als je een intellectueel stimulerende omgeving hebt, je hebt hoogopgeleide ouders, dan leer je thuis al zoveel zoveel meer dan wanneer je ouders ongeletterd zijn en weinig educatiefs met kinderen ondernemen, weinig lezen, zelf lezen of voorlezen. Ja, dan moet de school daar overal voor compenseren en dat is een hele grote taak voor scholen om dat te doen. En als je de ouders kunt meenemen in het bieden van die omgeving, ja, dan draag je ook al echt bij aan gelijke kansen.

00:09:03 Jan Jaap Hubeek

En, wat kan een school doen om dat te versterken?

00:09:06 Eddie Denessen

Nou, wat Hetty net zegt zijn twee hele belangrijke zaken: Vertrouwen creëren, dus ook het idee hebben dat je samen verantwoordelijk bent voor de ontwikkeling van kinderen en dat je niet de taken alleen maar op het bordje van de ander legt en het uitspreken van heldere verwachtingen, hè? Dus je verwacht van ouders niet dat ze ook leerkracht zijn, maar dat ze wel hun best doen om kinderen ook thuis, een, ja, leerervaringen te laten opdoen op welke manier dan ook. Vertrouwen, het uitspreken van verwachtingen naar elkaar en duidelijk zijn, ik denk dat dat heel erg belangrijk is.

00:09:35 Jan Jaap Hubeek

En heb je daar voorbeelden van van wat dan goed werkt? Wat helpt nou om die die rol van die ouder te versterken?

00:09:40 Eddie Denessen

Ja, je moet echt heel goed nadenken. Hoe kun je ouders betrekken bij het onderwijs zonder ze dat je ze de opdracht geeft om ook leerkracht te zijn? Scholen proberen ouders te betrekken bij huiswerk bijvoorbeeld, door ze de opdracht te geven om het huiswerk te controleren of te monitoren. Maar we zijn nu bijvoorbeeld met een project met een met een aantal collega's van de Hogeschool Rotterdam, zijn we bezig met het ontwerpen van thuisopdrachten, waarbij we de opdrachten zo maken dat de ouders en kinderen die opdrachten samendoen en dat ouders niet in hun instructeurrol zitten, maar partners zijn bij de thuisopdrachten. Want juist het aanspreken van ouders in die leerkrachtrol, daar komt dan schaamte of gebrek aan competentie of onzekerheid bij die voorkomen dat ouders die thuisbetrokkenheid echt invullen. Dus je moet echt heel goed nadenken. Wat is de rol van de ouders en hoe wil ik die rol benutten in het stimuleren van het leren van kinderen thuis? En dan moet je ze niet in een bepaalde rol zetten die niet goed bij hen past.

00:10:38 Jan Jaap Hubeek

Carola, kan jij vertellen hoe jullie dat op school doen?

00:10:40 Carola Peters

Ja, eigenlijk op heel veel vlakken, hè? Op de eerste plaats zorgen we dat er een goede structuur staat om ouders goed te kunnen ondersteunen, hè? Want ook daar moet je heldere verwachtingen in hebben en dat is van zoveel keer per jaar de vorderingen met kinderen bespreken, maar ook ouders mogen hier de klas in komen om te kijken hoe we lesgeven. We hebben ouderbijeenkomsten die een structureel karakter hebben. Wij hebben schoolcontactmedewerkers die zowel als intermediair als als tolk kunnen fungeren. We hebben nog een oudercontactpersoon bij de school betrokken.

Nou, die hebben allemaal hun plek, hun rol en ouders moeten daar ook goed van op de hoogte zijn en gezamenlijk zetten we dan iets neer wat ouders kan ondersteunen in hun rol naar hun kinderen. En Hetty heeft daar bijvoorbeeld een hele belangrijke rol in, want je kan je tijd maar één keer uitgeven, hè? We zeggen, we gaan zo jong mogelijk investeren, want dan heb je er nog het meest profijt van. Dus in de eerste vier leerjaren nemen wij ouders echt mee in de ontwikkeling van hun kind op school. Want doen wij als school, wat zou je thuis daarin kunnen betekenen? En om ook echt het gevoel te geven we doen dat hier samen, hè? En we hebben elkaar hard nodig en we hopen dan als we dat de eerste vier jaar goed neer hebben gezet, dat ouders dan voldoende tools hebben waar ze verder mee kunnen. En natuurlijk doen we daarna nog steeds dingen, maar niet meer in het structurele karakter of het intensieve, structurele karakter wat we

daarvoor doen. En, ja, wij noemen dat meedoen met je kind, die bijeenkomst, en daar kan Hetty zo wel wat over vertellen, maar dat is een, ja, mooi programma, waar ouders zich ook echt, ja, bijna gewaardeerd voelen dat ze daaraan mee mogen doen.

00:12:21 Jan Jaap Hubeek

Heb je dan ook echt beleid gemaakt, zoals Eddy zegt? Er goed over nadenken als school en met je schoolteam hoe je dat doet, wat je doet en ook dat je het die verschillende rollen die een ouder kan innemen bespreekt?

00:12:32 Carola Peters

Maar we hebben daar inderdaad wel een heel beleid op liggen, ja. Maar niet heel vast, want we blijven reflecteren van wat kan er anders? Werkt dit nog wel. Want je doelgroep verandert ook en daar moet je ook steeds rekening mee houden en daar groei je natuurlijk met elkaar ook in, hè? Want op een gegeven moment ben je gewoon aan het zoeken, wat werkt wel en wat werkt niet? En uiteindelijk maak je daar beleid van toevallig hadden we net samen voorbeeld, hè? Van lijsten met woorden waar we iets wel of niet mee doen. Nou en het is goed dat je daar weer samen op reflecteert van werkt dit nou wel of werkt dit nou niet?

00:13:06 Jan Jaap Hubeek

Hetty, kan jij vertellen over het programma wat jullie doen?

00:13:08 Hetty Grotendorst

Ja, we noemen het dus meedoen met je kind. Dat heet ook bewust zo omdat de interactie die ouders met de kinderen hebben, dat levert echt wat op. Het is enerzijds verbonden aan de thema's waar we op school over werken, dus het kan over ziek en gezond zijn of over de bakker of ik noem maar wat. Dus daar is het aan verbonden, het actuele thema waar de kinderen die weken over werken en het is verbonden steeds aan een ander vakgebied dus de ene keer gaat het over lezen en voorlezen. De andere keer gaat het over getalbegrip of over meten.

Volgende week gaan we het over meten hebben. De ouders worden elke drieweken uitgenodigd en, ja, dan bespreken we dus een onderwerp. Er zit een stukje kennisoverdracht bij van hoe werkt het leren bij kinderen? Wat helpt? Waar hebben we het over? Nou, wat is bijvoorbeeld meten? En daarna gaan we het hebben over hoe kun je meten in de thuissituatie? En dan zit er altijd een stukje dialoog tussen de ouders in, dus ik probeer de ouders van de stoel af te krijgen en met elkaar te praten. Eerst zitten ze naast hun eigen vriendin of buurvrouw en uiteindelijk gaan ze allemaal door elkaar. En dan doen ze dus ook nieuwe ideeën op met elkaar. Dus het is niet alleen maar dat ik ga zeggen hoe het moet, want ja, dan word ik heel moe van en dan gaan ze achterover hangen. Zelfdenkers de ouders zijn zelf belangrijk, zijn ook kundig. We hebben ook hoge

verwachtingen van ouders. Niet alleen van kinderen. Ouders kunnen heel veel, betekenen heel veel voor hun kind.

Nou en dan komen we bij het hoogtepunt. [Gelach] En dat is de klas in en dan gaan de ouders activiteiten ondernemen met hun eigen kind in de klas. En dan zie je allemaal stralende gezichten. Kinderen zijn blij om hun ouders te zien, zijn ook trots op hun ouders. Ze willen ook, zijn ook trots op wat ze gemaakt hebben of gedaan hebben in de klas. Nou, en dan gaan de ouders aan de slag in een circuit of dat ze zelf kunnen kiezen in welke hoek. Maar dat heeft altijd weer verbinding met wat we net voor informatie verstrekt hebben.

00:15:09 Jan Jaap Hubeek

Je neemt ze echt mee bij de hand, hè?

00:15:10 Hetty Grotendorst

We nemen ze mee en we bereiden ze voor en we gaan ook oefenen. Ik had bijvoorbeeld een keer een praatplaat meegegeven en de drie weken daarna vroeg ik, wie heeft dat ook gebruikt thuis? En toen waren de ouders heel eerlijk omdat er al vertrouwen was. En ze hebben het eigenlijk niet gedaan. Ik zeg: 'Nou, dat kan, maar kunnen jullie mij ook vertellen waarom niet?' 'Ja, het is eigenlijk te moeilijk. We weten eigenlijk helemaal niet wat we moeten vragen aan ons kind.' en toen heb ik die bijeenkomst daarna gehad over hoe kun je vragen stellen. Wat voor vragen lokken wat voor soort antwoorden uit bij kinderen? Je kunt vragen stellen waar ze alleen maar 'ja' of 'nee' op kunnen zeggen of vragen waar ze hele verhalen bij gaan vertellen. En toen hebben we dat geoefend met elkaar en daarna hebben wij, nou goed, het was coronatijd, hebben we de kinderen opgehaald in plaats van dat we naar de klas gingen. En toen zag ik dus al die ouders in gesprek met hun kind op schoot. Ja, zag je de kinderen helemaal met gebaren en het vertellen en ik dacht: 'Nou gelukt. Dat is gelukt dat stukje.' Geweldig, maar dat kwam ook omdat die ouders mij teruggaven wat ze moeilijk vonden, moet je wel durven.

00:16:15 Jan Jaap Hubeek

Hé, en lukt het ook om die ouders daar bij de bijeenkomsten te krijgen?

00:16:19 Hetty Grotendorst

Dat wisselt, maar het lukt aardig. Jij zit al te knikken, Carola. Ja, Ik wil eigenlijk honderd procent hebben, maar dat...

00:16:24 Carola Peters

Ja, maar je hebt me net de getallen doorgegeven. Ik was heel blij. Ja.

00:16:30 Jan Jaap Hubeek

Want?

00:16:31 Carola Peters

Nou, ontzettend hoge opkomst en met name de livebijeenkomsten, hè? Corona, in de coronatijd hebben we ook een tijdje digitaal gedaan. Dat is echt wel lastiger, maar met name als we die livebijeenkomsten op school hebben, enorme opkomst.

00:16:44 Jan Jaap Hubeek

En, wat kunnen wij leren hoe jullie dat doen, want ik kom natuurlijk ook wel plekken waar ze zeggen van 'ja, we willen wel veel met de ouders, maar we weten niet hoe ze moeten bereiken of laat staan dat ze op zo'n bijeenkomst komen.' Wat is jullie magie dat jullie ouders uitnodigen? En dat er zo'n hoge opkomst is?

00:16:59 Carola Peters

Ik denk wel dat ouders zich enorm betrokken voelen bij de ontwikkeling van hun kind, maar dat is ook omdat zij denk ik te hoge verwachtingen van die ouders hebben en van de kinderen. En ook echt wel ze erin meenemen, als we daar samen voor gaan, kunnen we echt wat bereiken met je kind. Ja, en iedere ouder wil het beste voor zijn kind, weet je? En daar zijn ze ook heel duidelijk in.

00:17:22 Hetty Grotendorst

Ja, wij zijn ook echt blij als ze er zijn. Dat hoeven we niet te spelen en dat ouders voelen zich welkom, maar ze leren ook iets, hè? Wat jij zegt, ze willen echt heel graag hun kind vooruithelpen.

00:17:33 Carola Peters

En ze hebben ook wel in de gaten inmiddels dat zij daar een belangrijke rol in hebben. En ze vragen er ook om, hè? Van wat kan ik dan thuis doen? Ik had net nog een voorbeeldje ook naar jou dat een leerkracht had gezegd: 'Ja, dat weet ik ook even niet.' Nou, daar waren ze eigenlijk helemaal van ontdaan, want ze wilden thuis hun kind verder helpen. Die was gezakt met de citoscore en die moeder zei: 'Hoe komt dat dan?' 'Ja', zei die leerkracht 'Ik weet het ook nog niet.' 'Maar wat kan ik dan doen?' 'Ja, daar moet ik over nadenken.' Nou.

00:18:03 Jan Jaap Hubeek

Is dat zo gangbaar, Hetty? Dat al die ouders zo ontzettend betrokken zijn, want het klinkt eigenlijk heel makkelijk, hè van…

00:18:09 Carola Peters

Nee, het is niet makkelijk.

00:18:10 Eddie Denessen

Het is inderdaad niet makkelijk.

00:18:10 Carola Peters

Het is iedere dag investeren.

00:18:12 Jan Jaap Hubeek

Ja.

00:18:13 Eddie Denessen

Want als ik het verhaal zo beluister, dan denk ik dat dat dit een heel mooi verhaal is van een van een schoolcultuur, die, hè? Die je samen opbouwt en dit is niet een trucje wat je even kunt inbouwen, want dan werkt het niet. Dus ik denk dat je echt goed langdurig moet investeren in het bouwen van een gemeenschap waarin ouders ook die verantwoordelijkheid zien en, hè? Die die die relatie tussen de school en de ouders een bepaalde vorm krijgt. Dus in de literatuur over dat soort programma's, dan haal ik vaak twee belangrijke boodschappen: Zorg dat ouders het leuk vinden om te doen en dat het iets is wat duurzaam in de thuissituatie verandert en niet alleen maar om een aan een programmaatje mee te doen. En dat zijn twee hele belangrijke voorwaarden ook voor succes.

Vaak krijgen ouders in programma's een bepaalde opdracht, hè? Helpen met huiswerk of meedoen met een bepaald programma. Maar als je het in kunt zetten op een manier waarop je bijvoorbeeld de interactiepatronen tussen ouders en kind duurzaam kunt veranderen, dan heeft dat een veel sterker effect dan wanneer ze het alleen maar doen op het moment dat je zo'n programma gebruikt, maar je verandert eigenlijk de relatie tussen ouders en kind op een langdurige manier, hè? Dus je moet activiteiten ontwikkelen waarvan je denkt van ‘Nou ouders vinden dat leuk om te doen. Ze zijn daar intrinsiek voor gemotiveerd en ze doen het niet omdat wij het willen.’ Ja, dan doen ze het misschien wel één keer, maar daarna doen ze het niet meer.

Daar moet je echt goed over nadenken van hoe zorg ik ervoor dat ik die motivatie en het commitment van die ouders kan aanspreken? En dan moet je ook respectvol zijn en dan moet je ook de de ouders goed kennen, want je moet weten waarom ze bepaalde dingen wel of niet leuk vinden. En dat betekent voor de school ook dat je moet investeren in het leren kennen van je ouders.

00:19:50 Jan Jaap Hubeek

En dat is aan verandering onderhevig, zei je net, want je populatie verandert, je ouderparticipatie verandert. Kunnen jullie een beetje vertellen hoe jullie dat doen? Hoe ontwerpen jullie dat het leuk is en dat het duurzaam is?

00:19:59 Hetty Grotendorst

Wat ouders leuk vinden, is als hun kind lachen. Dus als ze zien dat hun kind gelukkig is, dan hebben ze daar alles voor over. En bedenken wij een activiteit en het hoeft helemaal niet moeilijk te zijn hè? Bijvoorbeeld volgende week gaan we wegen en als dat gewoon is met de keukenweegschaal. Je gaat samen koken met je kind en ze zien dat een kind straalt en begint te vertellen, dan doen ze het vanzelf nog een keer. Dan denken ze: 'Oh ja, dit is leuk, dit kan dus.' En dan kan ik me voorstellen als het eenvoudige activiteiten zijn die een kind gelukkig maken, dan zien die ouders van 'hé, dit werkt', maar het kind ziet ook van 'Nou, mama of papa vindt het ook leuk om met mij bezig te zijn.' En dan gaan ze de volgende keer weer vertellen en dan denk ik dat je een soort vliegwiel krijgt. Dan wordt het een beetje gewoon in de thuissituatie om te praten en te praten over school, maar ook gewoon hoe ze zich voelen en wat ze gedaan hebben.

00:20:53 Jan Jaap Hubeek

Jullie maken het echt wederkerig eigenlijk, hè?

00:20:53 Hetty Grotendorst

Ja, er zijn heel veel dingen die je thuis gewoon kunt doen. Gewoon, ja, die je misschien niet weet, maar als je het een paar keer gedaan hebt wordt het gewoon en dan werkt dat door.

00:21:06 Jan Jaap Hubeek

Hoe bedenken jullie dit? Laten jullie je inspireren? Lees jullie veel onderzoeken? Maken jullie gebruik van bronnen?

00:21:12 Carola Peters

Én, én, én. Ik denk dat we zeker ook de theorie er altijd op naslaan, maar ook gewoon kijken wat werkt in praktijk. Dat is echt wel effidence-informed en ook als school houden we data bij, hè? Ik noem maar wat als we rapportgesprekken hebben gehad of oude avonden, hoeveel procent van de ouders waren daar? En dan proberen we daar ook wel trends uit te halen en naar aanleiding daarvan goed te reflecteren van wat zou anders moeten doen, want blijkbaar werkt dit niet. Of blijkbaar werkt dat wel.

We hebben bijvoorbeeld een periode in het begin van het schooljaar, konden ouders naar school komen en dan gingen we vertellen wat we dat jaar qua leerstof gingen aanbieden. Nou, dat waren voor ons lage opkomsten: 50%. Dat is laag voor ons. Ja, dan gaan we daarmee stoppen, want dat werkt niet. We moeten dat anders vormgeven en dan moet je ook met de ouders in gesprek gaan. Ja, dat is niet altijd makkelijk, want de ouders zeggen dan ook: 'Ja, we zien wel dat jullie je best doen, maar ik heb dit al eens gehoord.' Of... daar gaan we goed kijken, wat kunnen we anders doen? Maar ook je ziet ook bij de ene groep is 100% opkomst en bij de andere 70%. En de een is niet goed en

de ander niet goed, maar blijkbaar heeft de een al meer tools dan een ander om dat voor elkaar te krijgen en het daar met elkaar over te hebben en niet te zeggen: 'Die ouder komt weer niet.' Ja, daar zit meestal iets achter. Wat is daar dan aan de hand?

00:22:36 Jan Jaap Hubeek

En hoe voer je dat gesprek dan?

00:22:37 Carola Peters

Nou, door samen vooral te reflecteren van het is wel mogelijk, hè? Je moet ook... We moeten zorgen dat we de cultuur in de school hebben, dat we ook naar elkaar waarderend kunnen kijken van verdorie, jij krijgt het wel voor elkaar. Wat doe je dan? Weet je? Dat is hartstikke leuk, want daar kan je van leren, maar zo moet je wel met elkaar willen kijken.

00:22:58 Jan Jaap Hubeek

En kan je die voorbeelden die je net noemt, hè? Dus er komt 50% opkomst. Dan denk je van 'Nou, goh, daar stoppen we dan mee', maar je had toch een bepaalde bedoeling daarbij. Hoe gaan jullie dan als team daar dan mee om met zo'n situatie? Wat verandert er dan? Of wat geeft het gevolg?

00:23:09 Carola Peters

Waar we achter toen zijn gekomen, is dat wij veel te veel weer gingen bedenken wat wij denken dat goed is voor die ouder. En dat werkt niet zo. Je moet ook vooral kijken en luisteren naar die ouder van wat hebben zij nodig om verder te komen? En natuurlijk moet je daar ook continu je eigen professionaliteit en expertise ook in de gaten houden, hè? En ook wat je weet vanuit onderzoek wat wel of niet werkt, dus dat is iedere keer balanceren en soms neem je ook gewoon te snel beslissingen omdat tijd een rol speelt. Ja, dat krijg je dan gewoon drie keer zo hard terug.

00:23:43 Eddie Denessen

Wat jij zegt is heel belangrijk, hè? Dus dat je niet te snel conclusies trekt over ouders, maar dat je ze leert kennen. Hoe leren jullie dan de goede vragen te stellen? Is dat een kwestie van ervaring of?

00:23:55 Carola Peters

Zeker speelt ervaring ook een rol, want je ziet gewoon mensen die hier veel langer werken krijgen veel makkelijker iets uit de ouders dan mensen die hier net werken. E ouders, het duurt ook even bij ouders, hè? Voor ze het vertrouwen en die veiligheid hebben, dus dat speelt een rol. Waar wij veel gebruik van maken is ook wel van de intermediairs, hè? Dat zijn mensen die ook uit verschillende culturen komen. We hebben heel lang een Somalische schoolcontactmedewerker gehad. Die is dan

aangesteld bij de gemeente Arnhem en wij hadden dan het geluk dat hij de werkplek bij ons in de school had en een Turkse en een Marokkaanse man die ook de Arabische taal beheerst, dus een hele grote doelgroep. Ja, en die hebben dan toch veel eerder het vertrouwen van ouders dan dat wij dat meteen hebben. Dus op die manier kan je heel veel informatie krijgen. Of dat zijn ook mensen waar ouders zo naar binnen lopen en daar hun verhaal doen en daar onderhouden wij dan ook weer de contacten mee en dan krijg je die informatie wel naar boven. En er zijn altijd een paar ouders, ook wel binnen de school, die hun netwerken hebben en die dat met je delen. En we hebben nu dus sinds kort ook een oudercontactpersoon vanuit de school. Een leerkracht die heel makkelijk contact maakt met de ouders. Ja, daar vertellen ze ook alles tegen.

00:25:14 Hetty Grotendorst

Maar ook wel na de bijeenkomsten. Dan blijven altijd een paar ouders hangen. Dat zijn verschillende en daar ben ik heel benieuwd wat er dan is en die komen met hele waardevolle informatie. Of ze komen met de specifieke hulpvraag voor hun gezin bijvoorbeeld, of ze komen iets vertellen wat werkt, trots. Wat ze dan nog niet durven te zeggen in een grote groep, maar ook wel dingen waar ze zich zorgen over maken. Dus als je zegt van ‘Hoe leer je de goede vragen stellen?’ is eigenlijk net als in elk ander gesprek. Je kijkt goed naar de reactie van ouders. Krijg je niks terug, dan heb je niet de goede vraag gesteld.

00:25:50 Eddie Denessen

Laat onderzoek ook steevast zien. En dan was laatst ook een enquête van de Volkskrant waaruit dat weer bleek. Dat leerkrachten zich heel slecht voorbereid voelen in een opleiding om een goede relatie met ouders op te bouwen. Maar merken jullie dat ook?

00:26:05 Carola Peters

Jazeker, het is best spannend voor, zeker als je startende leerkracht bent en je moet gesprekken met ouders voeren. Ja, dat is heel lastig en dan hebben wij vaak ook nog het euvel dat ouders de taal niet helemaal goed beheersen. Dus dan zit daar ook nog een tolk bij. Wanneer zet je die wel in? Wanneer zet je die niet in? En wat wij bijvoorbeeld doen met collega's die hier beginnen als we de oude gesprekken hebben, bijvoorbeeld over hoe staat met de ontwikkeling van je kind, ervoor om gewoon met die leerkrachten één of twee gesprekken goed voor te bereiden. Daar ook bij te gaan zitten, zodat je daar samen weer op kan reflecteren, maar ook echt wel van ja, ook gewoon een structuur aanbrengen. Wat is het doel van je gesprek en wanneer is je gesprek nou een succes en wat moet je daar dan voor doen? Wat ga je inzetten en hoe doe je dat? Dus om collega's daar ook in mee te nemen, maar af en toe ook gewoon het zelf het gesprek te voeren en die collega daarbij te zetten om een rolmodel voor die collega te zijn.

En wat we in het begin zeker doen, is ook als er spannende dingen liggen van, leg die maar even buiten de groep, buiten jezelf, hè? Leg het maar bij de directie neer of bij de intern begeleider. Maakt niet zoveel uit, want die verbinding tussen jou en die ouder moet goed blijven. Bijvoorbeeld een kind wat continu te laat komt. Ja, daar moet je wat mee. En dan zeggen we tegen zo'n startend leerkracht: 'Laat maar even. Dat pakken wij even op. Jij moet zorgen dat die verbinding goed blijft.' Dus ja, dat soort structuren zet je dan samen wel neer.

00:27:32 Jan Jaap Hubeek

Vind het wel mooi punt wat jij zegt, jij zegt iets over de lerarenopleiding en mijn ervaring is ook dat stagiaires niet altijd bij oudergesprek aanwezig mogen zijn, dus wanneer is het moment dat je dit leert, hè? En jij gaat heel zorgvuldig om met je startende leerkracht. Is dat ook wel iets wat op een lerarenopleiding hoort of is het eigenlijk niet in die inductiefase waar Carola het over heeft? Hoort dat niet eigenlijk...

00:27:54 Eddie Denessen

Dat hoort eigenlijk bij alle op allebei die plekken, hè? Je moet er in de opleiding wel al goed op voorbereid worden dat het eraan gaat komen, hè? Dus dat je niet alleen maar in een klas werkt of in een school, maar dat de wereld groter is dan alleen die schoolcontext waarin je werkt. Maar daarna houdt het natuurlijk niet op hè? Je bent nooit klaar als je van de lerarenopleiding af komt. Maar hetzelfde geldt ook gewoon met klassenmanagement of andere zaken. Je moet er wel in een opleiding een basis voor leggen en ik zie nu bij heel veel lerarenopleiding dat als het gaat over ouderbetrokkenheid dat daar te weinig gebeurt. En als het gebeurt, dan zie ik ook het voeren van gesprekken meer als een communicatietraining, hè? De gespreksvaardigheden, maar de grondgedachte daaronder, hè? Dus theorieën en je visie op ouders, waar we het nu ook over hebben, want wat betekenen ouders voor jou? Hoe kun je ze aanspreken en waarom doe je dat op een bepaalde manier en wat is de visie van een school? Daar is veel te weinig aandacht voor. Dat is een essentieel onderdeel van je docentschap.

00:28:52 Carola Peters

Maar je moet wel kunnen oefenen. En als je op de opleiding zit, ja, je kan alle kennis aanbrengen, maar de oefening komt daarna en die moet je toch wel echt in de praktijk doen. En als we hier bijvoorbeeld op school kijken met studenten, kijk een student die daar net is die ouders nog niet gezien en gekend en kennen. Dat doet ook wat met vertrouwen van ouders als die erbij zit, hè? En nou schaamte of...

Ja, dus dat doen wij ook niet altijd meteen. Kijk, als je nou mensen hebt die hier langer stagelopen die echt een bekend gezicht zijn voor ouders, dan heeft dat een andere plek. Dus die afweging moet je als school ook continu maken.

00:29:30 Jan Jaap Hubeek

Daar ben ik nog even benieuwd naar? Eddie zei het net ook. Dus het woord communicatie, hoe geven jullie vorm aan je communicatie met die ouders? Want de voorbeelden die jullie net gaven, waren die ouders er al. Hoe verzorgen jullie eigenlijk de uitnodigingen, de contacten, de kleine communicatie, zodat je ze dichtbij houdt? Zijn jullie bewust met taal of?

00:29:51 Carola Peters

Het belangrijkste is altijd dat we zeggen: 'We moeten die ouders bereiken.' Dus we zorgen dat de taal maar op één manier te interpreteren is, dat die, ja, eenvoudig is, in die zin. We vertalen ook, want we zeggen: 'Wij zijn er niet om te zorgen dat die ouders Nederlands gaan leren. Wij zijn ervoor dat die ouders begrijpen wat wij ze willen zeggen.' Dus in 3 talen laten we het altijd vertalen voor de ouders die dat willen.

00:30:15 Jan Jaap Hubeek

Er zijn 3 talen?

00:30:17 Carola Peters

Ja, als het nodig is, ja.

00:30:19 Jan Jaap Hubeek

Welke talen zijn dat dan trouwens?

00:30:21 Carola Peters

Somalisch hadden we en we hadden Arabisch en Turks en de Somalische schoolcontactwerker, die is naar Somalië teruggekeerd, dus die hebben we even niet meer, dus dat stukje valt weg. Maar dat doen we wel en we hebben straks bijvoorbeeld weer een oudertevredenheidsonderzoek en dan hebben we dat in 5 talen laten vertalen, zodat de ouders ook daadwerkelijk kunnen bijdragen en in eigenlijk de reflectie op school.

00:30:46 Jan Jaap Hubeek

En hoe doe je dat in je dagelijks handelen in de klas?

00:30:49 Hetty Grotendorst

Ik vraag ook elke keer de leerkrachten: 'Nodig je ze ook persoonlijk uit?' Vraag je ze: 'Kom je morgen?'

00:30:55 Carola Peters

We staan bij de deur 's ochtends ook. 'Wij hebben bijeenkomst vandaag, hè?'

00:30:56 Hetty Grotendorst

We staan bij de deur en dan zijn er toch nog ouders die verbaasd zijn. We hebben het al op 4, 5 manieren schriftelijk laten weten maar gewoon mondeling, gewoon bij de deur staan. Wanneer is het? Nu? Oh, ja, oké, kom. En dan gaan ze mee naar binnen.

00:31:11 Eddie Denessen

Wat je wel ziet, is dat het investeren zeker in de informele communicatiekanalen, hè? Dus bij de deur staan en praatjes maken dat dat heel effectief is en dat je niet alleen maar moet koersen op jouw formele communicatie, hè? Met nieuwsbrieven, hè? Dus die persoonlijke aandacht en die informele communicatie, die is daar heel belangrijk in.

00:31:30 Hetty Grotendorst

Daarom zijn we ook zo blij dat ze weer de school in kunnen na de vakantie, want bij de deur, hè? Die 5 minuutjes bij de deur. Die zijn gewoon heel belangrijk.

00:31:39 Jan Jaap Hubeek

Die maken ook echt het verschil.

00:31:40 Hetty Grotendorst

Die maken echt verschil en dat maakt ook dat als ouders problemen ervaren dat dat al in heel vroeg stadium besproken kan worden. Als het eigenlijk nog geen probleem is, maar zie je elkaar maanden niet en je moet wachten tot iemand gaat bellen of schrijven, is het eigenlijk al onnodig laat.

00:31:57 Jan Jaap Hubeek

We hebben heel veel mooie voorbeelden. Jullie vertellen hoe zorgvuldig je die community moet opbouwen en dat die eigenlijk op elk moment van de dag zijn. Zijn er lessons learned waarvan je zegt van nou dat zijn instinkers. Dat moet je niet doen.

00:32:10 Carola Peters

Nou ja, ik denk dat de schoolcultuur het belangrijkste is, hè? Dat je niet de moraliserende rol in moet gaan nemen. Niet te veroordelende rol van ‘Oh, die ouder,’ of ‘Daar heb je ze weer.’ of ‘Oh, dat andere kind van die ouder.’ Weet je dat zijn dingen, dat moet je niet doen. Positief over ouders praten. Erin geloven dat ouders echt het beste voor hun kind willen, zaken niet persoonlijk maken, want ouders zitten, ja, die hebben ook temperament en die zitten vaak in emotie als het om hun kind gaat.

Ja, daar moet je begrip voor kunnen opbrengen en snappen waarom dat zo gebeurt en zeker de doelgroep waar wij mee werken. Dat zijn ook ouders die onderhandelen op hun manier, hè? Daar kunnen ze soms heel ver in gaan en dan denk je: ‘Wat gaan ze nou

doen?' 'Dan zeggen ze, bijvoorbeeld: 'Als je dat niet doet, ik ga het aan de krant schrijven.' Of 'ik haal de politie erbij.'

Uiteindelijk doen ze dat niet en de volgende dag heb je gewoon weer heel goed contact met de ouders, maar ze gaan gewoon ver om het gevoel te hebben 'ik heb alles voor mijn kind gedaan' en als je dat soort zaken niet persoonlijk maakt, ja, weet je dan, dan kom je heel eind met de ouders.

00:33:19 Hetty Grotendorst

Probeer niet van alle gezinnen een Nederlands modelgezin te maken.

00:33:25 Jan Jaap Hubeek

Leg uit.

00:33:25 Hetty Grotendorst

Dus laat een Antilliaans gezin een Antilliaans gezin zijn. Laat een Turks gezin. Nederlandse cultuur is niet superieur aan andere culturen en in elke cultuur, elke thuiscultuur, kun je leuke dingen met je kinderen doen, leuke leerzame dingen dan. Daar gaat het eigenlijk een beetje over, dus dat vind ik nog een instinker. Voor als scholen niet zo gewend zijn om met andere culturen samen te werken, dat ze het pas goed vinden als het op de Nederlandse manier gebeurt.

00:33:53 Jan Jaap Hubeek

En, hoe kan je ons, wij luisteraars, die nu naar jou luisteren, die dit wel vaak in intentie vinden, want hier is niemand tegen, maar om ruimte voor die ander te maken, moet je dus ook ruimte kunnen geven. Hoe doe jij dat in je dagelijkse praktijk?

00:34:07 Hetty Grotendorst

Luisteren, vragen, hoe doen jullie dat thuis? Je moet ook oprecht geïnteresseerd zijn van hoe vieren jullie dan het Suikerfeest? Of wat doen de kinderen dan als jullie naar de moskee gaan? Of nou, nu heb ik het toevallig over geloof. Antilliaanse geloof zijn ook weer anders, dus dan probeer je daarbij aan te sluiten, dus je moet eerst luisteren, vragen stellen en luisteren en dan ga je zoeken, zie ik daar een mogelijkheid? Maar het is niet zo heel moeilijk, want iedereen eet en bij elk elke maaltijd kun je gesprekken voeren met elkaar en bij elke maaltijd kun je eigenlijk onderwerpen aansnijden die over rekenen gaan of hoeveelheden of gewicht of inhoud of taal.

En in elke cultuur wordt er ook, zijn de verhalen. Ik had laatst een moeder en in die vroeg ik ook van die vroeg, 'Wat kan ik doen?' Ik zeg: 'Nou, u kunt misschien voorlezen, doet u dat wel eens?' En nou 'Ja, ja, mijn Nederlands is niet zo goed.' Ik zei 'Nou misschien dan in uw eigen taal.' Zegt ze: 'Maar daar heb ik geen boeken van.' Ik zeg:

‘Maar verzin dan een verhaal. Dat kan iedereen.’ Dus je moet eigenlijk samen gaan zoeken met die ouders.

00:35:14 Jan Jaap Hubeek

Eddie, heb jij nog vanuit onderzoek nog echt gewoon instinkers waarvan je zegt: ‘Nou, blijf daarbij weg’?

00:35:18 Eddie Denessen

Dat je moet proberen om niet in een veroordelende hoek te komen, hè? Dus dat je niet te snel praat over de niet-betrokken ouder of lastige ouders, afwezige ouders, die ouders die bestaan niet en dan chargeer ik het even. Maar je mag ervan uitgaan dat alle ouders wel het beste voor hebben met hun kind, maar dat ze niet altijd weten hoe ze daar op de beste manier invulling aan kunnen geven. En als je vanuit die goede bedoelingen vertrekt, dan ben je al een heel eind. Maar aan de andere kant moet je ook voorkomen dat de ouders jou aanspreken op wat kinderen op school laten zien en dat jij de schuld krijgt van ouders als het niet goed gaat met kinderen.

En, dat is ook weer het goed opbouwen van een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid. En dat je niet tegenover elkaar gaat staan, want je ziet ook dat in de hele discussie over polarisatie, maar ook de toenemende tweedeling in de samenleving. Het wordt steeds belangrijker dat je het goed doet op school en ouders vinden het ook steeds belangrijker daardoor dat kinderen het goed doen op school. En als het dan niet lukt, dan is er al heel snel de vraag van ‘Ja, wie is hier nou de schuld van?’ en als je die schuld kunt delen of die verantwoordelijkheid kunt delen, dat je niet als ouders en school tegenover elkaar komt te staan.

00:36:27 Jan Jaap Hubeek

Wat levert het eigenlijk op ouderbetrokkenheid? Wat maakt het verschil?

00:36:32 Eddie Denessen

Ja, het kan heel veel opleveren. Waar heel snel naar wordt gekeken is de vraag: 'Levert het ook minder achterstanden op?’ Want dat is het in feite, hè? Ouderbetrokkenheid heeft eigenlijk twee gezichten. Je ziet aan de ene kant dat ouderbetrokkenheid en investeren daarin helpt om achterstanden te verkleinen en tegelijkertijd zie je ouderbetrokkenheid waar het dan heel goed gaat, zie je ook als een soort vehikel om privileges te bestendigen. Het is eigenlijk een tweekoppig monster zou je bijna kunnen zeggen.

Maar als je investeert in ouderbetrokkenheid dan richt je je vooral op groepen ouders die die versterking kunnen gebruiken. Waar kinderen dan ook echt laten zien dat als je daar succesvol in investeert, dat er daadwerkelijk minder achterstanden zijn en dat kinderen meer kansen krijgen. Maar ik denk dat ouderbetrokkenheid ook heel belangrijk

is voor sociale cohesie, voor integratie, voor meer begrip van elkaar. Dus ik vind die maatschappelijke effecten van ouderbetrokkenheid, vind ik minstens zo belangrijk dan of kinderen nou snel kunnen rekenen en lezen. Dat is ook heel erg belangrijk, maar ouderbetrokkenheid is veel en veel meer dan alleen maar de prestaties van die kinderen helpen bevorderen

00:37:36 Jan Jaap Hubeek

Dat is echt een maatschappelijke opdracht. Ja, ja.

00:37:39 Carola Peters

Nou ja, het is gewoon bekent dat als je dingen meer oefent, meer doet, dat dat uiteindelijk bij gaat dragen aan ontwikkeling en je ziet gewoon dat ouders thuis actief dingen met kinderen doen die vanuit school gestimuleerd worden. Maar we zien ook echt wel daadwerkelijk dat de ouders betrokken zijn bij wat er op school gebeurt bij de ontwikkeling van hun kind.

Dat ze of trots zijn of zich zorgen maken als die ontwikkeling een andere pad inneemt dan het pad waarop het was.

00:38:06 Jan Jaap Hubeek

Jullie kijken net zo naar ouders als naar kinderen, hè? Je blijft positief, je blijft die verbinding zoeken.

00:38:12 Eddie Denessen

Iedere school is uniek. Iedere school heeft een eigen dynamiek en een eigen groep ouders om zich heen en vanuit die lokale situatie moet je nadenken over de mogelijkheden en ook de, nou, de moeilijkere punten in het vormgeven van je ouderbetrokkenheidsbeleid. Dus dat is misschien toch nog wel belangrijk dat we hier een hele mooie casus hebben van één school, maar dat dat niet de norm moet zijn, waar alle scholen zich aan spiegelen.

00:38:36 Jan Jaap Hubeek

Mag ik jullie dan allereerst bedanken voor warme ontvangst midden in jullie voorjaarsvakantie? En ook dank voor dit aandachtige gesprek. Dank jullie wel.

00:38:48 Eddie Denessen

Graag gedaan.

00:38:49 Jan Jaap Hubeek

Het programma onderwijskansen in het basisonderwijs is een samenwerking van het Nationaal regieorgaan onderwijsonderzoek, de PO Raad, het ministerie van OCW en verschillende onderwijs en onderzoeksinstellingen.